

Lect. dr. Ioana-Celina PAȘCA

***Criminalitatea organizată în perspectiva
legislațiilor europene***

Această lucrare a fost finanțată din contractul POSDRU/159/1.5/S/133255, proiect strategic ID 133255 (2014), cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

Lect. dr. Ioana-Celina PAȘCA

Cercetător post-doctorat la Universitatea de Vest
din Timișoara, Facultatea de Drept

***Criminalitatea organizată
în perspectiva legislațiilor europene***

Universul Juridic

București

-2015-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2015, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA ȘI
ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PAȘCA, IOANA-CELINA

Criminalitatea organizată în perspectiva legislațiilor europene /

Ioana-Celina Pașca. - București : Universul Juridic, 2015

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-675-6

343.341(4)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**

tel.: **0732.320.666**

e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**

DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**

e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

Cuvânt-înainte

Prezenta lucrare este rodul unei activități de cercetare postdoctorală în cadrul proiectului „Burse Universitare în România prin Sprijin European pentru Doctoranzi și Post-doctoranzi (BURSE DOC-POSDOC)”, ID 133255, și a fost gândită ca o continuare a activității de cercetare doctorală, materializată în monografia *Criminalitatea organizată în dreptul penal român și italian*.

Lucrarea aprofundează studiul fenomenului criminalității organizate, astfel cum este acesta perceput și incriminat și în alte legislații ale unor state europene, precum Franța, Belgia, Spania, Germania și Elveția, dar și Italia și România, întrucât legislația, cel puțin în cazul Italiei, a cunoscut modificări semnificative de la data publicării monografiei menționate anterior.

Lucrarea analizează reglementările internaționale, cu precădere cele ale Uniunii Europene, dar și cele ale Organizației Națiunilor Unite, cu impact asupra statelor din Europa, inclusiv Elveția, care, deși nu este membră a Uniunii Europene, a ratificat și aplicat multe dintre aceste instrumente.

Lucrarea prezintă, de asemenea, și un cadru general al reglementărilor penale și procesual penale privitoare la combaterea criminalității organizate în sistemele juridice ale statelor menționate anterior. În acest sens, sunt analizate normele care incriminează grupările infracționale, dar și cele care reglementează mijloacele de anchetă și instituția confiscării.

Criminalitatea organizată reprezintă, din păcate, o sursă inepuizabilă de cercetare, fenomenul fiind unul global, dinamic și flexibil, în permanentă adaptare, sens în care și legislațiile naționale sunt în permanentă ajustare.

În acest context, pe viitor, ne propunem să extindem cercetarea asupra altor state europene, ale căror legislații nu au fost analizate în prezenta monografie.

Capitolul I

Argument pentru o abordare comparativă a legislațiilor europene privind combaterea criminalității organizate

Definirea criminalității organizate, circumscrierea acestui fenomen, precum și ținerea acestuia sub control au constituit și constituie preocupări prioritare ale organismelor Uniunii Europene, dar și ale Organizației Națiunilor Unite. Uniunea Europeană nu deține monopolul în lupta împotriva criminalității organizate, Organizația Națiunilor Unite contribuind semnificativ la îmbogățirea arsenalului normativ internațional prin adoptarea de Convenții, la care, de altfel, și Uniunea Europeană a aderat.

Noțiunea de criminalitate organizată, în ciuda intervențiilor legislative internaționale, rămâne un concept definit doar de doctrină, încadrând acele activități infracționale săvârșite în mod coordonat, orientate spre câștig.

Pe de altă parte, definirea criminalității organizate este dificilă, având în vedere că acest fenomen nu se încadrează convenabil în nicio paradigmă existentă și nici nu va putea fi vreodată încadrat, dată fiind capacitatea grupărilor infracționale de a fi flexibile, de a se adapta schimbărilor sociale și de a fi în pas cu mersul vremii. În acest sens, s-a susținut că „lexemul *mafia* s-a universalizat progresiv până a devenit sinonim cu criminalitatea organizată”¹.

Transformarea s-a făcut, de-a lungul timpului, după o categorizare a mecanismelor în raport de evoluția modului de funcționare a grupărilor infracționale, prin descrierea metodelor și a mijloacelor de comitere a infracțiunilor, precum și a scopului urmărit.

Calificarea de criminalitate organizată se va aplica „grupărilor ale căror beneficii sunt în esență ilegale și care comit sistematic crime care dăunează societății în general, mai mult decât victimelor directe ale infracțiunii și care protejează această activitate prin contra-strategii precum dezinformarea, intimidarea, corupția și violența”².

Așadar, criminalitatea organizată a devenit un fel de interfață pentru mai multe tipologii criminale, fie ele transnaționale sau naționale, și care se

¹ Jean Ziegler, *Les seigneurs du crime. Les nouvelles mafias contre la démocratie*, Seuil, Paris, 1998, în Maria Luisa Cesoni, *Criminalité organisée, des représentations sociales aux définitions juridiques*, Bruylant, Bruxelles, 2004, p. 44.

² Cyrille Fijnaut, Frank Bovenkerk, Gerben Bruinsma Henk Van De Bunt, *Un État de droit face à la criminalité organisée*, în *Organized crime in the Netherlands*, La Haye, Kluwer Law International, 1998, p. 65.

diferențiază în funcție de modalitatea de realizare a infracțiunilor scop, precum și prin „obiectivul de a avea o participare extinsă la exploatarea profiturilor ilicite, prin intermediul unei rețele de schimburi destinată să crească puterea de reciclare a acestor profituri”¹.

Acest fenomen a cunoscut o evoluție fulminantă la începutul anilor '90, direct proporțională cu globalizarea relațiilor economice, cu evoluția tehnologică și informațională. În acest context, *cyberspace*-ul a devenit un teren fertil pentru activitățile grupărilor de criminalitate organizată.

Tranzacțiile virtuale au devenit mijlocul cel mai eficient de transferare a produsului infracțiunii în paradisuri fiscale și de sustragere de sub lupa autorităților a operațiunilor fictive prin reinvestirea acestora în operațiuni legale. În acest context, „magnitudinea criminalității este imposibil de măsurat, măsura acesteia este percepută doar odată cu declanșarea marilor sisteme financiare, cu inventarierea actelor teroriste finanțate generos de organizațiile criminale și cu prăbușirea imperiilor financiare construite din cartonul colorat al traficului de ființe umane, contrabandă, spălare de bani și trafic de droguri”².

Fenomenul a atins cote alarmante, astfel că în Raportul SOCTA al Europol din 2013³ se estimează că există un număr de 3.600 de organizații criminale internaționale active în Uniunea Europeană, dintre care 70 % cu componență și rază de acțiune eterogenă din punct de vedere geografic, iar 30 % desfășurând activități infracționale multiple.

Estimările organismelor Uniunii Europene apreciază costurile totale ale criminalității, pentru ansamblul societății, la 233 de miliarde de euro pe an⁴.

Literatura de specialitate consideră aproape unanim că globalizarea a fost factorul principal care a contribuit la expansiunea activităților grupărilor criminale, factor care a generat tranzacții comerciale internaționale și, evident, transferuri de capital.

Un alt factor subevaluat ar fi, potrivit unor autori, cel uman, mai exact raporturile dintre oameni, profund modificate din cauza „unor vremuri

¹ Giovannagelo De Francesco, *Criminalità transnazionale fra esperienze europee e risposte penali globali*, Giuffrè Editore, Milano, 2005, p. 180.

² Codruț Olaru, *Particularitățile criminalității organizate în România*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 25.

³ Rezoluția Parlamentului European din 23 octombrie 2013 referitoare la crima organizată, corupție și spălarea de bani: recomandări cu privire la acțiunile și inițiativele care se impun (raport final) (2013/2107(INI), disponibilă online la <http://www.europarl.europa.eu>

⁴ Strategiile și principiile dreptului penal al Uniunii Europene, document disponibil online la www.europa.eu/romania/new/200911_masuri_ro

radicale și imprevizibile, violente în raport de modelele precedente bazate pe sisteme și structuri consolidate în timp”¹.

În acest context, criminalitatea organizată a reprezentat o preocupare constantă a Consiliului Uniunii Europene, care a căutat să identifice această formă de amenințare și să propună armonizarea legislațiilor europene, ghidând astfel întreaga comunitate europeană în alegerea politicilor criminale.

Atentatele din 11 septembrie 2001 din America au contribuit semnificativ la redefinirea acestei forme de amenințare. Acesta a fost momentul în care statele membre au conștientizat faptul că fenomenul este unul global, care depășește politicile penale naționale, sens în care cooperarea dintre statele membre, dar și dintre statele membre și celelalte state din afara Uniunii Europene, a cunoscut o evoluție pozitivă, materializată în adoptarea mai multor strategii comune de luptă împotriva criminalității organizate. În acest sens, Elveția, deși nu este stat membru al Uniunii Europene, prin reformele sale interne, participă activ la arhitectura de securitate a Europei.

În urma atentatelor din America din anul 2001, asistăm, deci, la o precipitare a intervențiilor legislative adoptate la nivel european, intervenții care se abat în mare măsură de la principiile clasice ale dreptului penal și procesul penal.

În acest context, s-a arătat că, „în ciuda afirmării principiului legalității incriminării și al pedepselor în viitoarea Constituție a Europei (idee abandonată între timp), constituționalizarea regulilor penale se fundamentează, printre altele, pe noțiunea de criminalitate organizată, noțiune cu contur nedefinit și întindere elastică, astfel că nu putea exista un control efectiv asupra legalității acestui drept derivat”².

Efortul de a defini strategii coordonate privind combaterea criminalității organizate se reflectă în adoptarea la nivelul Uniunii Europene a Acțiunii Comune 98/733/JAI din 21 decembrie 1998³ și a Deciziei-Cadru 2008/841/JAI⁴, precum și în semnarea de către Uniunea Europeană, în nume propriu, a Convenției Națiunilor Unite de la Palermo, conform Deciziei 2004/579/CE din 24 aprilie 2004⁵, acte prin care se încearcă armonizarea legislațiilor penale și care propun o definiție a grupului infracțional organizat.

¹ Lorenzo Picotti, *La criminalità internazionale: forme di manifestazione ed ambiti di contrasto*, în *Criminalità transnazionale fra esperienze europee e risposte penali globali*, Giuffrè Editore, Milano, 2005, p. 93.

² Maria Luisa Cesoni, *Les dispositifs de lutte contre les organisations criminelles, une législation sous influence?*, Academia Press, Gent, 2005, p. 47.

³ A se vedea *infra*, 2.3.1.

⁴ A se vedea *infra*, 2.3.1.

⁵ J. Of. nr. L 261 din 6 august 2004.

Aceste acte prevăd norme minime cu privire la elementele constitutive ale unei noi infracțiuni asociative: grupul infracțional organizat, care a fost incriminat alături de asocierea în vederea săvârșirii de infracțiuni.

Asocierea în vederea săvârșirii de infracțiuni, model de infracțiune asociativă clasic, dar unic în majoritatea legislațiilor europene, a fost considerat ineficient în fața noilor forme de manifestare a grupărilor criminale.

În acest context, se impunea adoptarea unui nou model de incriminare, o normă complexă, sens în care au fost elaborate în decursul anilor mai multe modele de incriminare care să exprime profilul structurat al grupărilor infracționale, caracterul organizat, dar și scopul grupărilor infracționale complexe.

În contextul globalizării, diversitatea modelelor de incriminare creează o oază de impunitate pentru grupările cu activitate transfrontalieră. În consecință, aceste intervenții de armonizare sunt apreciate ca fiind condiții *sine qua non* pentru crearea unui spațiu de libertate, siguranță și justiție.

Modelul armonizat de incriminare trebuie, însă, completat și cu alte mecanisme, mijloace, precum metodele de anchetă proactive, care au făcut și ele obiectul numeroaselor intervenții ale organismelor internaționale, dar și cu mijloacele de privare a grupărilor infracționale de foloasele financiare prin incriminarea metodelor de introducere în circuitul legal a banilor obținuți prin comiterea de infracțiuni și cu confiscarea extinsă a bunurilor obținute în mod ilegal.

Efect al extinderii luptei împotriva criminalității organizate, instituții de tradiție ale dreptului penal și procesual penal au cunoscut modificări semnificative.

În acest sens, în cadrul dreptului penal substanțial, a fost extinsă incriminarea unor acte preparatorii sau de participație (inițiere, sprijinire, aderare) ca acte de autorat¹, iar incidența confiscării a fost extinsă, astfel încât se poate dispune nu numai confiscarea bunurilor folosite sau obținute direct din săvârșirea infracțiunii, ci a tuturor bunurilor în legătură cu care nu se poate dovedi că au o proveniență licită.

La nivel procesual penal, asistăm la același proces de modificare și extindere a unor instituții, precum tehnicile de supraveghere, cercetare sau protecția martorilor acuzării, metode procesuale cu directă influență asupra echilibrului procesual al părților.

Necesitatea restrângerii drepturilor garantate prin constituțiile naționale în favoarea anchetelor proactive în lupta împotriva criminalității

¹ Lorenzo Picotti, *L'élargissement des formes préparatoires et de participation*, în Raport général XVIIIe Congrès International de Droit pénal, Istanbul, 2009.